

ГОД. XIV.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 3.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

САРА БЕРНХАРДТОВА.

VI.

„ЛА ТОСКА.“

„Ла Тоска“ зове се драма, коју је написао познати, на гласу писац француски Викторијен Сарду.

Да није Саре, та драма не би никако ни могла успевати на позорници.

Бачена би била у закутак за то, што је пуна грозоте и страхоте, да ти се чисто кожа јежи.

То ће се најбоље видети ако испричамо шта је садржана тој драми, која се збива у Риму г. 1800.

У првом чину налазимо се у цркви, којој се поправља живопис.

Ту је Марио Каварадоси, млад живописац, и Чезаре Анђелоти, који је на смрт осуђен због политичког преступа.

Марио је у почетку сам. Тад долази Анђелоти из олтара, где се био сакрио, и молит живописца да га спасе. Каже му се ко је.

Маркеза Атавантица, сестра анђелотијева, оставила је била дан пре, за употребу при пртању, завежљај женских хаљина, које сад облачи Анђелоти.

Марио га позива, да дође к њему да га скриве.

Тек што је отишао Анђелоти, долази Тоска, најславнија певачица талијанска. Она је заљубљена у Марија и страховито љубоморна на сваки женски створ, а особито на маркезу Атавантицу, коју је Марио овековечно у некој слици својој.

Марио разгони јој све сумње, умрије и она одлази из цркве.

По одласку тоскпном долази страхо-

вити Скарпија, полицајски министар, са својим људима.

Чезаре Анђелоти побегао је из своје тамнице и скрио се, као што веле, у цркву, где ради Марио.

Потера је касно дошла: Чезаре је умакао, ал' у место њега налази Скарпија женску лепезу. Cherchez la femme!

Други чин збива се на двору Марије Каролине Цео двор чека на глас, да су Аустријанци потукли Наполеона код Маренга. Удешава се на који ће се начин прославити та победа. На тој прослави певаће и Тоска.

Доносе глас, да је Наполеон победио.

Краљица пада у несвест, двор је у највећем узбуђењу.

Том гласу радује се само Тоска, што сад не ће морати певати, па хоће да иде.

Скарпија је зауставља, показује јој лепезу, коју су нашли у цркви, у којој ради Марио.

Буди у њој љубомору, казујући јој, како је дознао, да је та лепеза маркезе Атавантице.

Тоска, љубомором гоњена, појурн из двора, а Скарпија са својим људима пође за њом, да дозна где станује Марио, који је по свој прилици, као што мисли Скарпија, код себе скрио маркезиног брата.

У трећем чину налазимо се у летњиковцу живописчевом. Тоска долази у највећој јарости. Кори свога драгана и пребацује му неверство.

Марио је блажи и да јој одгони сваку

сумњу, показује јој кроз прозор Анђелотија, који се шета по врту, спреман да се скрије, дође ли потеря за њим.

Опасност је ту: Скарпија продире у летњиковица са својим људима. Не може да уђе у траг Анђелотију. Ал' за то не губи наде: није он бадава провео век свој у проналажењу криваца.

Заповеди да се Марио одведе у другу собу, а он остаје сам са Тоском.

— Хоћете л' ми рећи где се скрива Чезаре Анђелоти? — пита он Тоску.

— Не знам! — одговара Тоска.

— Лепо! Лепо! Е, онда ћемо запитати нашег драгог живописца. Проговориће он, кад га метнемо мало на муке, — вели Скарпија.

Тоска моли, плаче, прети.

Све бадава. Скарпија не попушта.

Из суседне собе чујеш стењање, јаук; ал' за то ипак Марио довикује Тосци слабим гласом:

— Не казуј ништа!

— Стежите му јаче главу, — дере се бесно Скарпија.

Марио јауче од муке и бола непрекиданим гласом.

Тај јаук и вапај сломија снагу у Тоске и она прокаже, где је скривен Анђелоти.

Скарпија заповеди својим људима да престану мучити.

Они учине по заповести му.

За мало па излази изнемогао Марио, а са чела му тече, лопи крв.

Тоска пада у несвест, а у позоришту с њоме заједно и много женскиња слабијих живаца.

У то доносе верне слуге лошег господара мртво тело Анђелотија, који се сам убио кад га хтедохе ухватити.

У четвртој чини Скарпија седи за богатом совром и благује. Марио је у тамници. Зна Скарпија, да ће Тоска доћи да моли за милост.

Она долази. Скарпија јој даје на знање, да ће Марио још данас бити погубљен.

Тоска га грди, псује. Скарпија једе пије и ни бриге га није.

Она га моли и преклиње, а он јој милостиво обећава, да ће Марио само привидно бити погубљен, усрећи ли Тоска Скарпију љубављу својом.

Тоска му се најпре руга, смева га, а за тим плаче, моли га и преклиње, да одустане од намере своје.

Узалуд и молба и плач и руга: Скарпија не попушта.

— Реци, да ме хоћеш и Марио ће остати у животу; не учиниш ли ми по вољи, он је мртав! — вели Скарпија.

— Хоћу! — вели Тоска гласом као да умпре.

Скарпија јој казује, да ће пушке бити напуњене само с барутом, те ће после она, кад се изврши пресуда, моћи ићи с Маријом куд јој драго.

Тоска слуша и не слуша га. Види се на њој да премисља нешто крупно.

Скарпија пише, и предаје јој писмо за слободан излаз, па пође да је загрли.

У тај мах зграби Тоска нож са стола, и удари њиме Скарпију посред срца жива.

— Умри! Умри! — кликће и одлази из собе нечујно као какав дух.

У петом чину Марио седи у тамници и чека да га воде на губилиште. Долази Тоска с писмом у руци од Скарпије и с обећањем, да ће Марио бити пушкаран само привидно, а после могу ићи слободно куд им је воља.

Обоје журе, да се изврши смртна пресуда, да би после могли уживати срећу своју.

Долазе војници. Марио одлази с њима, а Тоска остаје у тамници и чека с очајним нестрпљењем праску од пушака.

Једва једвице чује звук од пушака. Скочи и одјурн из тамнице.

У двористи смо. Марио лежи лицем на земљи, а око њега стоје војници.

За мало одлазе и они, а Тоска говори тихо полагамо своме драгану, да још не устаје, да чека још који тренутак док се сви војници не удаде.

Сами су.

— Устај срце, родило се за нас сунце! — тепа она своје драгом драгану.

Марио нит' се миче, ни помиче. нити ромори, нит' што говори.

Тоска клекне, подигне га и завашије очајним гласом:

— Куку мене до бога милога, та ја мртва грлим драгог војна свога!

Скарпија је Тоску преварио: у пушкама су била зрна.

Тоска нариче.

На вапај јој долазе са свију страна војници.

Тоска проклиње клету судбу своју, цео свет. Довикује војницима, да је она убила Скарпија и скаче у Тибар.

Цео комад, као што видимо, прави је атентат на наше живце.

Ту ти долази све што је грозно, страшно и ужасно.

Па што све то ипак можемо да гледамо, и што у свему томе можемо наћи и уметничког уживања: можемо захвалити само Сари, и једино само Сари.

У првом је чину право правцато младо, безазлено, весело девојче, коме „у погледу пише, да ни само не зна за чиме уздише.“

Права је материна маза кад лупа ножицама нестрпљиво: „Ја тако хоћу! Хоћу! Хоћу!“ Или кад напрати усне, па детинјастим, безазленим пркосом пркоси: „Не ћу! Не ћу! Не ћу!“

Црквуће, пева као птица на грани. Нема никаквих брига, не зна шта је чека у животу. Душа јој је ведрог срца весело, задовољно.

У другом чину већ видиш, како прелази преко плавог, ведрог неба среће њене облачак, који скрива у себи муње ланке љубоморе. Ал' на брзо нестаје и тог облачка а на чистом плавом небу среће јој засија нова, светла зора лепшег јој живота.

Иначе у целом другом чину, и ако је Сара непрекидно на позорници, једва има две — три речи да проговори.

Справља се свеједнако да пева и уде-

шава како ће да пева, али за то јој лице говори непрекидно и, за дивно чудно, ти тај неми језик разумеш.

У трећем чину Сара је право, чисто огледало, у ком видимо све муке, које драги јој мучи.

Она се савија и превија као какав леп, диван, шаренкаст лептир на иглу на-такнут.

Скарпија једнако заповеда, да јој драгог муче.

Сара је ван себе од муке. Сто пута отвара уста да каже где је скривен бегунац, али јој се не да.

Из побочне собе, где јој драгог муче, допире стењање, од ког јој се крв смрзава.

Она моли драгог, да јој допусти да може говорити.

Марио не допушта.

Скарпија наређује, да се Марио метне на још веће муке: да му се глава јаче стегне обручем, у ком су гвоздени клинци.

Марио пропшти страшним вриском.

Тај врисак сломија сав отпор у Саре, и она каже, где је скривен Анђелоти.

Скарпија даје знак. Доводе изнемоглог свег у крви огрезлог мученика.

Сара врисне и груне о тле као да је из ведре неба гром ударно у њу.

Ужасан приказ.

Не верујем, да има томе што слично у васкопској књижевности позоришној.

У четвртом чину Сара се баца на колена пред Скарпијом и моли за милост своје драгом.

Скарпија обећава, да ће јој Марио добити милост, ако Сара поклати љубав своју њему, Скарпији.

Сара се бори, мучи се, ломи се, док на послетку не изустити кобну по њу реч, да ће му испунити жељу.

Скарпија пише пропратницу за слободан пролаз, а она се наслонила на сто, да не падне.

Ту јој се рука дотакне ножа.

На један пут видиш, шта се у њој збива. Стоји као стуб, непомицна, укоче-

на, па с највећом пажњом, грчевитом руком привлачи к себи лако, полако нож.

Скарпија хоће да јој преда пропратницу. Приближује јој се и хоће да је загрли.

Сара у исти мах замахне ножем, и забоду га дубоко у груди скарпијине, бесомучно му довикујући: „Умри! Умри, ниткове један!“

Гад се што је учинила. Оставља нож на сто, пере руке своје и брише их убрисом, да не остане на њима ни трага од клете проливене крви.

Пође, ал' јој пада на ум пропратница. Тражи је свуда по соби, ал' не може нигде да је нађе.

Ако не нађе; пропада јој сва крвава мука њена.

Где ће бити, Боже мој?

Тражи и опазу, да је пропратницу стиснуо у руке мртавац.

Сара мора да додирне руку, коју је она умртвила, мора да извади из стиснуте песнице згужвељану пропратницу.

Она се стреса. На пољу свиће дан. Хоће да иде, ал' још не може: као права хришћанка ваља да ода почаст мртавацу.

Узима са стола две свеће воштанице и меће их чело главе мртавацу. Скида

крст са зида и меће га у руке, које је склопила на прсима му.

Све то она чини у највећој тишини, хода нечујно и не даје од себе никаква гласка.

Сад иде до врата тихо, полагаано. Отшкрине их, али тек у толико, да се једва може провући кроз њих и излази као какав дух, или као како страшно поноћно.

И у петом је чину велика у очају свом кад види, да је Скарпија преварно.

Плаче, нариче страшним гласом, да те језа пролази. Руке крши, косу чува, да ти се срце стеже у грудима, гледајући тешке јој јаде и ваје.

У својој страшној бољи и големој тузи довикује:

— Проклети целат још и после смрти своје уме да убија друге!

За тим скочи на зид.

Заповедник над војницима уплашен потрчи за њом и виче:

— Tu ne sauteras pas! (Ти не ћеш скочити.)

— Si fait canaille! (Те још како, лупежи једни!) — одговара Сара и скаче у Тибар.

Цела је драма страшна, грозна, ал' Сара је у њој дивна, узвишена.

Л И С Т И Њ И.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У ЗАГРЕБУ.

(Сиромашна лавица) глумила се 14. о. м. пред празним гледалиштем, као што то „Vienac“ јавља. И ако та драма спада међу старије радове Е Ожјера, тог седог првака модерне драме француске, опет одаје сву снагу пишчеву у карактеристици и у композицији. То је део правог живота. Људи, који излазе на позорницу у том комаду, све су то живи створови. Племенито срце пишчево, које тежи за оним што је добро и лепо, просева из свакога ретка Ожје је човек, који све схваћа и прашта, не остављајући ипак ни за часак праве стазе. Кроз морални мрак, који обавија многе особе његових драма, светлуца увек, као звезда, племенита тенденција пишчева. Топли задах његових осећаја загрева те у сваком призору. „Vienac“ се радује, што је „Сиромашна лавица“ изашла на светлост, тим више, што се на загребачкој позорници

ојжјерове драме за тамошње прилике управо мајсторски глуме. У првом реду спомиње „Vienac“ госпођицу Грбићеву као сиромашну лавицу, која је у четвртном чину (у призору са својим мужем) изненадила публику напретком својим. Њезина „лавница“ беше заокружена целина, потпун и јасан карактер. И својом спољашношћу умела је гђца Грбићева погодити интенције пишчеће. Поред ње не беше мање савршена и гђа Ружићка-Строцијева као Тереза. Она је своју Терезу задела толиким чаром и љубазношћу, да је контраст према лавици био још живљи. Узоран је био такођер А. Мандровић као доброћудни Помо. А и Фијан и Милан одговорили својим задатцима. У опште може се рећи, да се приказивало складно, тако рећи заносно, што је доста чудно, јер празне клупе обично не усхићују срца глумачка

Издаје управа српског народног позоришта.